

TÜRÜK

*Uluslararası Dil, Edebiyat
ve Halkbilimi Araştırmaları Dergisi*
2018, Yıl:6, Sayı:12

Geliş Tarihi: 02.02.2018

Kabul Tarihi: 04.04.2018

Sayfa:263-282

ISSN: 2147-8872

KARACAOĞLAN'DA GÖÇ

Hüseyin Kürşat Türkan*

Bülent Arı**

ÖZET

17.yüzyıl Âşık Edebiyatı'nın en önemli temsilcilerinden biri olan Karacaoğlan, Güney Anadolu ve Toros yaylarının konar-göçer kültürünün de önemli bir bilgi kaynağıdır. Karacaoğlan yaşadığı coğrafyaya ve bu coğrafyanın kültürüne gönül bağıyla bağlıdır. Bu yüzden de mensubu olduğu konar-göçer kültür yapısı ona, gâh İç Anadolu'ya gâh Güney Doğu Anadolu'ya; Fırat vadisine, Suriye'ye; Hama'ya, Hums'a, Halep'e giderek gezdiği yerlerin kültür birikimini birinden diğerine taşıma olanağını vermiştir. Karacaoğlan'ın şiirlerine göz gezdirdiğimizde, onun mensubu olduğu konar-göçer yaşam tarzının, göçebe bir âşık olarak gezip gördüğü coğrafyanın, içinde yetiştiği toplum yapısının, insanların birbirleriyle olan ilişkilerinin, özetle maddi manevi tüm unsurların ziyadesiyle yer aldığı görülebilir. Kısacası Karacaoğlan'ın yukarıda sözünü ettiğimiz konar-göçer kültür yapısı içinde yer alması ve gezici âşıklık geleneğinin gerektirdiği durumdan dolayı şiirlerinin azımsanmayacak bir kısmında göç temasıyla karşılaşmaktadır. Bizim bu makaledeki amacımız, bu şiirlerde öncelikle geçen göç ile ilgili kelime kadrosunu, sonrasında ise Karacaoğlan'ın şiirlerinde göç temasının yer aldığı şiirleri tespit ederek Karacaoğlan'ın şiirinde göç kavramıyla ifade ettiği şeyi ortaya çıkarmaya çalışmaktır.

Anahtar Kelimeler: Karacaoğlan, Göç, Konar-Göçerlik, Karacaoğlan Şiirinde Göç

* Dr. Öğr. Üyesi, Mustafa Kemal Üniversitesi, Fen/Edebiyat Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, <https://orcid.org/0000-0002-6743-9056>, khturkan@gmail.com

Doç. Dr., Mustafa Kemal Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Türkçe Eğitimi Bölümü, **Orcid No: 0000-0002-7807-366X, bulentari01@gmail.com

MIGRATION IN KARACAOĞLAN'S POEMS**ABSTRACT**

Karacaoğlan, who is one of the most important representatives of 17th century minstrelsy, is an important information source of nomadic culture of southern Anatolia and Taurus highlands. Karacaoğlan was bound up with the geography where he lived and culture of this geography. That is why this nomadic cultural structure gave him opportunity to convey cultural background of the places he visited including Central Anatolia, Southeastern Anatolia, Euphrates Valley, Syria, Hama, Humus and Aleppo. When the poems of Karacaoğlan are skimmed, it can be seen that nomadic life style of which he was a member, the places he visited as a nomadic minstrel, social structure in which he grew up, relationship among people, shortly all material and nonmaterial elements were included. In brief, as Karacaoğlan was in a nomadic cultural structure we mentioned above and because of mobile minstrelsy tradition, theme of migration can be seen in a considerable amount of his poems. Our aim in this article is to determine the words about migration in this poems, and then to reveal what Karacaoğlan meant by the notion of migration in his poems by classifying his poems in which theme of migration was studied according to their topics.

Keywords: Karacaoğlan, Migration, Nomadic Life, Migration in Karacaoğlan's Poems

Giriş

“Göç tek yönlü bir yolculuktur. Geri dönecek bir ‘yuva’ yoktur.”

(Stuart Hall)

Karacaoğlan mahlasını kullanan âşıkların geniş bir coğrafyada ve farklı yüzyıllarda yaşamış oldukları bilinmektedir (Durbilmez, 2007: 42). Bu makalede bahsi geçen âşık Çukurovalı Karacaoğlan'dır. Âşık tarzı şiirin en önemli temsilcilerinden biri sayılan bu Karacaoğlan'ın hayatı hakkındaki bilgilerimiz yok denecek kadar azdır. Onunla ilgili bildiklerimiz şiirlerinden hareketle öğrendiklerimiz, Karacaoğlan adına bağlı halk arasında yaşamakta olan hikâyeler, bir kısım menkıbeler ve tarihi kaynaklarda onunla ilişkilendirilebilecek birtakım değerlendirmelerden ibarettir (Sakaoğlu, 2004: 105). Âşık Edebiyatı denilince akla ilk gelen isimlerin başında Karacaoğlan gelmektedir. Bunda onun şiirlerini halk diliyle söylemesinin ve aşk, doğa, gurbet gibi konuları insana ve yaşama dönük, gerçekçi bir anlayışla dile getirmesinin önemli bir rolü vardır (Arı, 2006: 94). Karacaoğlan, yaşadığı dönemin ve çevrenin sosyal-kültürel hayatını ve dilini çok iyi yansıtmış, içli ve duygulu şiirler söylemiş bir halk ozanıdır. Bu özelliklerinden dolayı da şiirleri günümüze kadar ulaşmış ve etkisini sürdürmeye devam etmiştir. Göç ve gurbet, Karacaoğlan şiirinin en önemli temelerindedir. Sıladan ve sevgiliden ayrılış, bilinmeyen yerlere ve bu dünyadan göç, Karacaoğlan'ın şiirlerinde sıklıkla geçmektedir. Onun şiirlerinde göç; gurbet, hasret, ayrılık,

ölüm gibi temalarla birlikte yer almış; genellikle istenilmeyen ve arzulanmayan bir yer olarak görülmüştür.

1. Göç Kavramı

Göç kavramının birçok tanımı yapılmıştır. Bu nedenle; kavramın ilk olarak sözlük tanımını verip daha sonra literatürdeki bazı tanımlara yer vermek faydalı olacaktır:

Türk Dil Kurumunun güncel Türkçe sözlüğünde (TDK, 2011: 954) göç kavramı “*ekonomik, toplumsal, siyasi sebeplerle bireylerin veya toplulukların bir ülkeden başka bir ülkeye, bir yerleşim yerinden başka bir yerleşim yerine gitme işi, taşınma*” olarak ifade edilmektedir. Göç, yerleşmek amacıyla bir yerleşim yerinden, başka bir yerleşim yerine doğru gerçekleşen mekân değiştirme eylemidir (Keleş, 1998; 25). Ancak bu tanımlama göçün daha çok demografik sürecine vurgu yapılmakta, göçün içeriğini anlatmak bakımından sınırlı kalmaktadır. Bu açıdan göç, mekânsal bir yer değiştirme hareketinin yanı sıra, sosyal formasyonların ekonomik, politik ve kültürel yapıların ve bu yapılar içindeki ilişkiler sisteminde yaşanan değişimlerin sonucunda ortaya çıkan, söz konusu yapılar üzerinde de önemli değişim ve dönüşümlere yol açan bir olgudur (Özer, 2004: 11; Kaygalak, 2009: 9).

Temelleri insanlık tarihi kadar eski olan göç olgusu; bireyleri, bireylerin bir araya gelerek oluşturdukları toplumları, toplumların oluşturduğu devletleri ve onun iç-dış politikasını nihayetinde devletlerin ve örgütlerin bir araya gelerek oluşturduğu uluslararası sistemi ve uluslararası politikayı, ekonomik, siyasi, kültürel, psikolojik, sosyolojik vb. unsurlarla etkiler, yön verir, devşirir ya da değişime uğratar. Geniş kapsam ve boyutlara sahip olan göç olgusunu anlamak ve yorumlamak için onu oluşturan temel kavramları iyi çözümlenmek gerekmektedir. En genel hâliyle göçü; “*ekonomik, toplumsal, siyasi sebeplerle bireylerin veya toplulukların bir ülkeden başka bir ülkeye, bir yerleşim yerinden başka bir yerleşim yerine gitme eylemi*” olarak tanımlayabiliriz (Dural-Zeyrekli, 2006: 1-2). Bu eylemi gerçekleştiren kişi ya da topluluklara ise “*göçmen*” denilmektedir. Tarih boyunca birçok neden, insanoglunu göçe sürüklemiştir. Yeryüzünde her yıl milyonlarca insan, ekonomik, sosyal, güvenlik, sağlık, doğal afetler veya daha iyi yaşam koşullarına ulaşmak gibi birçok nedenle göç etmiştir. Tarih boyunca yaşanan göçler, toplumsal düzleme eşitsiz bir şekilde dağıtılmış olanaklardan yararlanma isteğinin bir sonucu olabildiği gibi çevreyle ilgili dayatmalar, otoritenin gündeme getirdiği sürgünler, mecburi iskânlar ve savaşlar nedeniyle ortaya çıkabilmektedir. Günümüzde göçe kaynaklık eden nedenler arasında, yoksulluk, işsizlik, siyasal koşullar, askeri çatışmalar, tarıma teknolojik aletlerin girmesi, hızlı nüfus artışı, yaşam biçiminin sınırlılığı, sosyal ve kültürel imkânlardan yararlanma isteği, gidilecek yerin iş yönünden çekiciliği, haberleşme ve ulaşım olanaklarındaki gelişmeler olarak sıralanmaktadır (Kocaman, 1993: 58).

Türk dili ve kültüründe “*göç*” sözcüğü çok değişik anlamlarda kullanılmaktadır. Halk arasında en basit ve yaygın kullanımı, bir barınma yerinden/mekânından başka bir yere gitmek, taşınmaktır. Geleneksel kültürümüzde insan ve toplum yaşamı ve üretim biçimiyle ilgili çok farklı boyutlarda “*göç ve konmak*” eylemlerinden türetilmiş yeni sözcük ve kavramların yaygınlaştığını görmekteyiz. Bu kullanım alanlarından biri de yaşam biçimleri,

ekonomileri hayvancılığa dayanan göçer, yarı göçer yaylacı topluluklarda görülür. Öte yandan, köyden kente göçenlerin barınma sorunlarının çözümünde kullandıkları ve “konmak/yerleşmek” eyleminden türetilen konu, gecekondu, konuk, konak vb. çok sayıda kavram dilimizde ve toplumsal yaşamımızda yer almıştır. Göç sözcüğünün, bu kullanımlarının dışında birey ve toplum yaşamını çok yakından ilgilendiren ve ekonomik, politik, ekolojik, sosyo-kültürel nedenlerden kaynaklanan çok sayıda kavramsal anlamı, olgusal düzeyi ve etkileri vardır. Bundan dolayı göç olayı ve olgusu, çeşitli bilim dallarınca farklı biçimlerde tanımlanıp açıklanmaktadır. Hangi boyutta ve hangi bilimsel yaklaşımla tanımlanırsa tanımlansın, göç, iki mekân arasındaki yer değiştirme, sosyal hareketlilik ve toplumsal değişme sürecidir.

2. Halk Kültüründe Göç Kavramı

Her göçün arkasında bıraktığı yangın yeri bir gönül ve virane bir yerdir. Göçten sonra mutlu bir gönül ve mamur bir yer görülmemiştir. Bu itibarla, göç veya göçlerle ilgili anlatıların hemen tamamı hüznüldür. Her göç anlatısı, biraz da bir şeyleri, bir yerleri kaybetmenin hikâyesidir. Bu yüzden göç, geçmişten günümüze biraz da bizim hikâyemizdir. Şüphesiz ki her toplumda çeşitli sebeplere bağlı olarak birçok göç yaşanmıştır. Ancak bu olguyu bizim kadar topyekûn, bizim kadar sürekli ve bizim kadar trajik yaşayan ikinci bir millet yok gibidir. Öyle ki destan devri yaşadığımız dönemlerden başlayarak günümüze gelinceye kadar göçmediğimiz bir dönem kalmamıştır. Bu duruma bağlı olarak göç hikâyelerimiz destanlarımızla beraber başlar (Ögel, 1998: 77-78; 81-82). “Göç” ve “göçmenlik” Türk kültürünün önemli belirleyenlerinden birini oluşturur. Kültürümüzdeki kavramlara baktığımızda, göçebelige ilişkin birçok yaşanmışlık ve kazanımın göç eksenine dayandığını görürüz. Hatta ölümü bile biz “Hakk’a yürüdü”, “göç etti” olarak nitelendiririz. Kültür hayatında, göçün bu denli belirleyici olduğu bir halkın, yaratmış olduğu edebiyat eserlerinde de bunun izlerini görmek kaçınılmazdır. Türk Halk Edebiyatında göç ve göçmenlik kavramları, destan döneminden başlayarak tarihsel bir olgu olarak da karşımıza çıkmaktadır. Destan döneminden, günümüze uzanan çizgide göçün, kültür ve edebiyat dünyamızda geniş bir yer kapladığı ortadadır.

Destanların içinden çıktıkları millet ve toplumların sosyo-kültürel hayatı açısından önemlerini dikkate alacak olursak tarih sahnesine çıkışımızdan itibaren göçün hayatımızın bir parçası olduğunu görürüz. “Ergenekon, Şu, Türeyiş” gibi destanlarımızda da göç olayına tanık oluruz. Var olmak ya da yok olmak arasında yaşayan bir topluluk, kendini korumak için ister istemez, sürekli göç etmek zorunda kalmıştır.

Göç, destanlarımız veya sözlü geleneğimiz yanında, daha ilk dönemdeki yazılı eserlerimize de konu olmuştur. Doğal olarak yaşananlar hiç de iç açıcı değildir. Kültigin gereksiz yapılan ve sonu çok acı biten bir göç eylemini “Mukaddes Ötüken ormanının milleti gittin, doğuya giden gittin. Batıya giden gittin. Gittiğin yerde hayrın herhalde şu oldu: Kanın su gibi koştı, kemiğin dağ gibi yattı. Beylik erkek evladın kul, hanımlık kız evladın cariye oldu. Bilmediğin için kötülüğün yüzünden amcan, kağan uçup gitti.” (Ergin, 1991: 24) diyerek çok sert biçimde tenkit etmiştir.

Öte yandan Türklere hem yazlık hem de kışlık oturma yerlerinin ayrı ayrı değerleri vardır. Bunlardan biri diğerini tamamlardı. Kışlık ve yazlık ev, her çağda ve her bölgede henüz önemini kaybetmemiştir. Ayrıca modern hayata girildikçe böyle bir yaşama isteği, gittikçe de baskısını artırmaktadır. Türkler, göç sözünü daha çok kendi evine yakın olan bölgelere gidiş ve geliş için kullanırdı. Büyük göçler, uzak bölgelerde yeni yurtlar aramak ve yurt edinmek manasına gelirdi ki, bu da çoğu zaman devlet eli ile hiç olmazsa devletin ve ordunun himayesinde olurdu. Aslında yaylak ve kışlak hayatı da göçer hayat ile yerleşik hayat arasında duran bir hayat tarzıdır. At üzerinde zamanı hızlı akıtmaya çalışan ve bir mekâna bağlı olmaktansa göçerek ve dolayısıyla gezerek yaşamayı tercih eden bir anlayış, Anadolu'da kendini yakın zamanlara kadar Yörüklerde göstermiştir.

Göçün ardında arzulanan, özlenen bir sıla vardır. Sıla, annenin, babanın, eşinin, çocuklarının, dostlarının ve sevdiğinin bulunduğu yerdir. Âşıқта hep orası ile ilgili düşünceler vardır. Sıla ile bağlantısını hiç kesmek istemez. Oradan haber, selam bekler. Aynı şekilde oraya haber, selam ve özlemlerini yollar. Sıla ile âşığın bağlantısını, bazen kuşlar bazen bir seher yeli ve kimi zaman bir mektup sağlar. Göç eden âşığa sıldan selam ve haber getirirler. Âşıkla dertleşip ona sırdaş olurlar. Göç ederek gurbeti içinde duyan âşığı korkutan en önemli şey, yabancı yerlerde ölümü yaşamaktır. Sıldan uzak yerlerde ölmek, âşıkların en büyük endişe ve korkularındandır. Göç eden âşıklar, yaşadığı yerlerdeki sıkıntıları feleğe şikâyet ederek dile getirirler. Bu durumdan feleği sorumlu tutarak feleğe sitem ederler. Fakat sonunda yine de boyun eğip kaderlerine rıza gösterirler. Göçün bir sonucu olarak yaşadığı gurbette âşık, sılasının güzelliklerini hatırlar; acısına, yalnızlığına bir avunma aracı olarak görür. Şarkı ve türkülerimizde olduğu kadar halk şiirimizde de daha fazlasıyla konu olan “göç” olgusu günümüzde de hayatımızın bir parçası olarak kalacaktır. Kaçınılmaz bir gerçek olan göç, dünya var oldukça insanımızın bir sorunu olarak yerini koruyacaktır.

“Yaylaya göç” ve “yayla kültürü” ise âşık şiirinin en önemli temelerindedir. Sıldan ayrılış ve bilinmeyen yerlere göç, ne kadar umutsuz ve acılı olsa da; yaylaya göçte umut, heyecan, bir duygu coşkunluğu vardır. Âşık, sevgiliyi bulma, onunla görüşme ve bazı güzel anları yaşamak için yaylaya göç etmek ister. Anadolu insanı, yazları soğuk ve serin suları, temiz havası ve sessiz bir hayat için yaylaya gitme özlemi içindedir. İnsan hayatına ve sağlığına olumlu katkılarından dolayı yaylada kalmak ve yaşamak arzu edilen durumdur. İnsanın ebedi hayata göçüşü, dünyayı terk edişi de bazı âşıklarımızı ilgilendirmiş ve bu, onların şiirlerinin esas dokusu olmuştur. Ayrıca deprem, sel, yangın gibi birtakım büyük felaketler ve bir gencin dünyadan göçüşü gibi olaylar karşısında âşıklar susmamış, sözün gücünü şiirleriyle ortaya koymuşlardır.

Türk halk şiirinin büyük temsilcilerinden biri olan Karacaoğlan'a göre dünya bir yalancıdır. Bir gün gelip insanın bu yalancı dünyadan ebedi dünyaya göç edeceği düşüncesindedir. Kafesteki can kuşu uçacak ve dünya tarumar olacaktır. Öldükten sonra annesinin başını kucağına alıp ağlamasını ve yastığının kara toprak olduğunu belirtir. Dünyadan ahirete giden yolda başına çok işler gelecek ve mezar taşında da baykuşlar ötecektir:

*Yürü bire yalan dünya
Sana konan göçer bir gün
İnsan bir ekin misali
Seni eken biçer bir gün*

*Ağalar içmesi hoştur
O da züğürtlere güçtür
Can kafeste duran kuştur
Elbet uçar gider bir gün*

*Yerimi serin bucağa
Suyumu koyun ocağa
Kafamı alın kucağa
Garip anam ağlar bir gün*

*Yer üstünde yeşil yaprak
Yer altında kefen yırtmak
Yastığımız kara toprak
O da bizi atar bir gün*

*Bindirirler cansız ata
İndirirler tuta tuta
Var dünyadan yol ahrete
Yelgin gider salın bir gün*

*Karac'oğlan der nâşıma
Çok işler geldi başıma
Mezarımın baş taşına
Baykuş konar öter bir gün (Çelik, 2008: 138).*

Anadolu insanının kader çıkmazlarından biri de göçtür. Ekmek parası, daha iyi geçim şartları ve rahat bir hayata kavuşmak düşüncesiyle; insanlar vatanlarını bırakıp büyük şehirlere yerleşmişlerdir. Geride bıraktıkları yerlerdeki köyler ve beldeler de ıssız bir yurda ve harabeye dönmüştür. Halk şairlerimiz de bu sılayı terk edişin iç sızılarını şiirlerinde yansıtmış ve duyurmaya çalışmışlardır.

Göç, bir yerden bir yere doğru gitmeyi ifade ederken onun yanında gurbet, ayrılık, özlem vb. duyguları da beraberinde yaşatmaktadır. Halk arasında duygu yoğunluğu yaşanmakta ve her yörede kendine uygun folklorik yapıları ile göç konusu, türkü olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu türkülerin bir kısmı “uzun hava”, bir kısmı “kırık hava”, bir kısmı da “atma türküler” olarak karşımıza çıkmaktadır.

3. Karacaoğlan'ın Şiirlerinde Göç

*Çıktım seyreyledim Niğde'yi Bor'u
Acep gezsem mavi donlum var m'ola
Güzeller durağı Tokat Engürü
Aceb gezsem mavi donlum var m'ola*

*Hey geri de deli gönlüm hey geri
Adana Elbeğli Göğsün Tekir'i
Otuz iki sancak Diyarbekir'i
Aceb gezsem mavi donlum var m'ola*

*Haşiri de deli gönül haşiri
Deryada dönüyor kıral yesiri
Haleb Tırabulus koca Mısır'ı
Aceb gezsem mavi donlum var m'ola*

*Yeşil ördek yayılıyor çimende
Mehdi günü doğar âhır zamanda
Kürt'te Hindistan'da Çin'de Yemen'de
Aceb gezsem mavi donlum var m'ola*

*Mecliste içerler demi kanyadan
Güzel seven murad alır dünyadan
Kayseri'den Karaman'dan Konya'dan
Aceb gezsem mavi donlum var m'ola*

*Hacı Bektaş Velî şeyhlerin pîri
Konya'da yoklayın Molla Hümkâr'ı
İçel'den Antep'ten Gürün'den beri
Aceb gezsem mavi donlum var m'ola*

*Mardin'den de Karac'Oğlan Mardin'den
Çeken bilir ayrılığın derdinden
Koçhisar'dan Hasan Dağ'ın ardından
Aceb gezsem mavi donlum var m'ola (Sakaoğlu, 2004: 386).*

Karacaoğlan bir ara Mardin'de bir ara Erzurum'da görülür. Şam'da, Mısır'da, Aydın, Tokat, Ankara; Konya, Diyarbakır'da gönül eğlendirir. Karacaoğlan, “*Adı sanı bilinmedik ellere gitmeyince gönül yardan ayrılmaz.*” diyerek adı sanı bilinmedik ülkelere, Avrupa illerine kadar uzanır. Sevdiği yâr için diyar diyar dolaşır. Demir çarık, demir asa bütün Anadolu'yu gezer. Kâh gerçek kâh gönül gözüyle illerde ala gözlüsünü arar (Makal, 1977: 12). Karacaoğlan'ın söz konusu şiirinde çaresiz ve umutsuz olduğu hissedilmektedir. Çünkü

gönlünün sahibinden ayrılan âşık, bu acıyla kendini bilmediği diyarlara atmış yani göç etmiştir. O, aşk derdinin acısının geçmeyeceğini bildiği için kalbindeki bu acıyla göç etmeyi yeğlemiştir. Güzeli, Niğde'nin Bor ilçesinde aramaya başlamış, Tokat'tan Toroslar'a indikten sonra Elbeğli üzerinden Diyarbakır'a geçtiğini şiirinde dile getirmiştir. Şairin bu hadsiz aşkı, onu Mısır'a ve hatta Çin'e kadar götürür. Sevgilinin ardından onu Konya, Karaman, Antep, Mardin gibi Anadolu'nun farklı noktalarında arasa da sevdiğini bulamaz. Ama Karacaoğlan bu yorgunluk ve arayıştan da bir an bile olsa bıkip usanmaz. Çünkü her âşık gibi o da sevgili yolunda çekilen çilenin nefsi olgunlaştıracağını iyi bilir. Şair, içindeki ayrılık acısını söndürecek derde deva bulamadığı için diyar diyar gezer, kendini yollara vurur. Karacaoğlan'ın şiirinden hareketle aşkın göçüp gittiği yerler gibi uçsuz ve bucaksız olduğu anlaşılmaktadır.

*Akça kızlar göç eyledi yurdundan
Koç yiğitler deli oldu derdinden
Gün öğle sonu da belin ardından
Saydım altı güzel indi pınara (Sakaoğlu, 2004: 397).*

Mehmet Yardımcı (2014: 241), sevgilinin boyu, yüzünün güzelliği, gözlerinin rengi, göğüslerinin biçiminin somut ilişkilerle başlayan ve sonunda ulaşılabilecek düşünülen birleşmenin ön uyarıcıları olduğunu belirtir.

Şairin bu dörtlüğünde, altı tane güzel akça kızın tıpkı kendisi gibi yurdundan göçüp pınar başına indiği görülmektedir. Zira pınar başı, geçmiş zamanlarda ve hatta az da olsa günümüzde de kızların salınıp kendini gösterdikleri bir mekândır. Sosyalleşme açısından son derece önemli bir yer olan pınar başı, Karacaoğlan'ın şiirlerinde kendisine yer bulmuştur. Karacaoğlan, pınar başındaki göçmen olan altı akça kızın güzelliğinden koç yiğitlerin del olduğunu belirtir. Çünkü âşık, sevgilisini gördüğü andan itibaren aklını yitirir ve delirir. Bu güzellik karşısında da koç yiğitler tıpkı Mecnun gibi aklını yitirip deli olurlar.

*Yaz olur dağlara ulu yol olur
Aşk olsun sılasına da gidene
Bakın bahçedeki selvi fidana
Allı sunam kalk gidelim yaylaya (Sakaoğlu, 2004: 399).*

Göçmenler, yazın yaylaya çıkarlar; kışın ovaya inerler. Günümüz insanı için de çok önemli bir yeri olan yaylak ve kışlak göçmenler için çok önemlidir. Dörtlükte şair, yaz geldiğinde havaların ısınmasıyla birlikte serinlemek ve rahat bir nefes almak yani yaylamak için yaylaya doğru olan göçleri anlatır. Göçülen bu yerlerde “bahçedeki selvi fidana” benzettiği güzelleri görenlerin o kadar etkilenip kendinden geçtiklerini ve sılasını dâhi unuttuklarını ifade eder. Dolayısıyla o da rahat bir nefes almak için sevdiğiyle beraber “tebdil-i mekân” eyleyip yaylaya gitme niyetini dile getirir.

*Iraktır yolların dolandım geldim
Tatlıdır dillerin eğlendim kaldım
Babalın boynuma işte ben öldüm
Mezarım göğsüne kaz kerem öyle (Sakaoğlu, 2004: 408).*

Ozan, ilgili dörtlükte sılasından, yani çok uzak yollardan bir güzelin uğruna geldiğini söyler. Gurbette gördüğü bu can alıcı güzelin dili, tatlı olduğu için gönlü hoş olan Karacaoğlan, burada eğlenir kalır. Zaman öyle bir geçer ki sılasını bile anmaz ve istemez olur. Çünkü güzel, aşkın gönlünü gurbette hoş eylemeye başlamıştır bir kere. Dolayısıyla gönlü eğlenen âşık için yeni sıra, sevgilinin bizzat yanındır. Artık aşk acısıyla sevgiliden başka gözü hiçbir şey görmeyen Karacaoğlan, sevdiğiyle bir bütün olabilmek için ona gelecek tüm kaza ve belaların kendi üzerine gelmesini ve sevgilisinden bir kerem göstererek naçiz vücudunun göğsünde olmasını ister.

*Kalktı deli gönül sürdü yürüdü
Gel oldu gidelim bizim ellere
Gözyaşlarım yeryüzünü bürüdü
Sel oldu gidelim bizim ellere*

*Kavim kardaş bir araya derildi
Güzel dilber oldum deyi yerindi
Kitaba baktım ki yollar göründü
Gel oldu gidelim bizim ellere (Sakaoğlu, 2004: 412).*

Anadolu insanının içine işlemiştir gurbet acıları. Hemen her ev, en az bir erini gurbete yollamıştır. Karacaoğlan Türk'ün gurbet duygusunu, gurbetteki düşüncelerini mısralarında kuvvetle dile getirmiştir. Sevenlerin, birbirlerine demek istediklerini Karacaoğlan'da buldukları gibi, gurbet ilde bulunanlar da gurbet acıları içinde, sıra özlemleri içinde kıvrılırken Karacaoğlan'a sarılmışlardır (Makal, 1977: 86). Karacaoğlan bu şiirinde ise bitmek bilmeyen memleket hasretini dile getirir. Sılasına gitmek için bir bahane bir neden bulmak ister. Ne yapıp edip gönlünün deli olmasını bahane ederek sılaya dönme isteğini dile getirir. Şair, memleket hasretinden o kadar çok ağlar ki gözyaşları sel olur ve çağlar. Özellikle âşkıdan yüz bulamayan âşık, sılada olan kavim kardaşın da bir araya geldiğini duyunca bunu kendisi için bir sebep olarak görür ve sıra için yola koyulmak ister.

*Dağlar geçit verin konup geçeyim
Bir daha bu ele gelmeyesiyeye
Bağrıma hançerin salan elleri
Bir daha dönüp de görmeyesiyeye*

*Eller göçtü geçti bense göçmedim
Yâr elinden dolu bâde içmedim
Kız bana gücenmiş kusur işledim
Hesabın us yetip vermeyesiyeye (Sakaoğlu, 2004: 414).*

M. Necat Karaer (t.y.: 86), bir yiğidin gurbet gezmeyince, insan değerini, yurdunun, dostlarının değerini bilemeyeceğini ifade eder.

İlk dörtlükte şair, dağlara seslenir. Dağlar şaire yol olunca, şair bir daha dönmek üzere göçmek ister. Sebebini ise ikinci dörtlükte söyler. Şair, sevdiğine kusur eylemiş, sevdiğinin kalbini kırmıştır. Geriye dönüp sevdiğinin yüzüne bakınca hesap veremeyecek hâle gelmiştir. Bu yüzden gurbet ellerini tek tek dolaşacaktır. “*Eller göçtü bense göçmedim*” dizesinde her yiğidin gurbet gezip göç etmesi gerektiğini dile getirir.

*Oğlan sen kendini ileri atma
Gizli sırlarını yadlara satma
Bilip bilmediğin her yere gitme
Yabancı deremez güllerimizi* (Sakaoğlu, 2004: 433).

Güzel, Karacaoğlan’a, gizli sırlarını yabancılara anlatmaması gerektiğini ve bilip bilmediği yani önüne gelen her yere rastgele göç edilemeyeceği hususunda öğüt verir. Dörtlükte ellerin diyarına göç etmekten sakınma, gurbetin sılaya benzemeyeceği dile getirilmiştir. Karacaoğlan’ın gizli sırları yâre söylediği gizli sözleridir.

Mehmet Yardımcı (2014: 257), Karacaoğlan’ın “*Yare gizli sözlerim var, Diyemiyom ele karşı*” semaisinde aşığın, sevgilisine söyleyeceği gizli sözleri olduğunu; fakat bunu bir türlü yabancılar önünde söyleyemediğini ifade eder.

*Giden gelmez giden gelmez
Aşinasın ağlatan gülmez
Geyim ile meydan olmaz
Vur kantara tart yiğidi* (Sakaoğlu, 2004: 438)

Ölümden sonra geri dönüşün olmayacağı aşikârdır. Sevdiklerini, tanıdıklarını ağlatanın da öteki dünyada yüzü gülmez. Bu dünyada iyi giyinmekle insanın dürüstlüğü ölçülmez. İnsanoğlu bu dünyada yaptıkları ile öteki dünyada hesap verecektir. Yiğit olanın kantara ihtiyacı yoktur. Yiğitlik insanın dürüstlüğü ile ölçülür.

*“Bilmez ki giden sevgililer dönmeyecekler.
Birçok gidenin her biri memnun ki yerinden,
Birçok seneler geçti; dönen yok seferinden.”*

Yahya Kemal Beyatlı ölümü, ilgili dizelerde kişinin fâni dünyayla ilişkisini kestiği acı bir gerçek olarak tanımlar. Karacaoğlan’ın “*giden gelmez giden gelmez*” dizeleriyle mana bakımından bir örtüşme görülmektedir. Bu dizelerde Beyatlı’nın Karacaoğlan’dan esinlendiğini yani etkilendiği hissedilmektedir.

*Hasta oldum odalarda yatarım
Beylere göçecek zaman da geldi*

Tutuştun bir uçtan yandı evleri

Bürüdü dağları duman da geldi (Sakaoğlu, 2004: 439).

Şiirde göç, mecazi bir bağlamda ifade edilmiştir. Dünya değiştirme veya bir yolun sonu olarak –ki her son bir başlangıçtır- görülen ölüm, halk şiirine özgü benzetmelerle betimlenmiştir. Şiirde, ölüm olarak algılanan göçün; genç-yaşlı, zengin-fakir, ırgat-bey ayrımı yapmadan herkesin başında olabileceğine dair vurgu yapılmıştır.

Dost elinden bâde içtim

Gurbetlere andan düştüm

Gurbet elde çok eğleştim

Nazlı yârim ağlar şimdi (Sakaoğlu, 2004: 443).

Göç, âşık olmanın gerekliliğidir. Çünkü aşk, gurbette daha da bir derinleşir ve anlam kazanır. Şair gurbet elde gezer, dolaşır; fakat o'nun bir bekleyeni vardır. Sevdiği kız özleminden yollarını gözler. Karacaoğlan ile aynı yörenin insanı olan Musa Eroğlu da Karacaoğlan'dan feyz alarak yârine;

“Telli turnam selam götür

Sevgilimin diyarına

Üzülmesin ağlamasın

Belki gelirim yarına cananıma” diye seslenerek söz konusu etkiyi en derin noktasına kadar hissettirmiştir.

Biz de düştük bir güzelin ardına

Güzel göçmüş biz konalım yurduna

Yıkılası karlı dağın ardına

Çekip gider bir gözleri sürmeli (Sakaoğlu, 2004: 444).

Bir Türkmen gelinidir Karacaoğlan'ın sevdiği, Ayşe'dir, Elif'tir, Hörü, Zeynep, Dürrü'dür. Hayalinde değildir Karacaoğlan'ın sevdiği; güneş gibi, ay gibi ayan beyandır. Saçları sırmalıdır, boyu uzun; gözleri kudretten sürmelidir. Kuğu süzüşlüdür. Karacaoğlan'ın sevdiği onun için, turnadır. Gül fidanıdır. Karacaoğlan'ın sevdiği, elinde güller vardır, nergisler, menekşeler vardır elinde; başına sümbüller takmıştır. Ak bedenleriyle kuğulara benzer Karacaoğlan'ın güzelleri, başlarındaki yeşil örtülere, yeşil başlı ördeklere; bakışlarıyla ceylana, kaçıyla geyiğe benzer. Ayaktaki nalın, nakışlıdır. Kız, yavru şahin bakışlıdır. Dudaklarından bal akar. Karacaoğlan'ın sevdiğinin ağzı, oğul balı kadar, frenk şekeri kadar tatlıdır. Yayla kızlarının ince bellerinde, marifetli ellerinde dokunan canlı çiçek motifli kumaşlarda misk gibi kokan yeni gelin kokusudur. Karacaoğlan'ın aşkı, ak gerdanda dudağın dokunduğu ben'dir, binlerce ben'dir (Makal, 1977: 53). Gözleri sürmeli olan güzel, karlı dağların arkasına göçer. Dolayısıyla aşığa yine yol, yine gurbet yine hasret düşer. Karacaoğlan, güzel her nereye gider ise bir kuş misali onu takip etmektedir. Çünkü aşğın yeri sevgilisinin yanındır. Yani aşğın bir doğduğu yer olan bir de sevgilisinin yanı –ki bu asıl

sıladır- olan sılası vardır. Şair sevdası için yurdundan bile göç etmeyi göze alır. Karacaoğlan, sılasından asıl sılaya -gurbet de olsa- göç etmeyi bir an bile düşünmez.

*Yaz baharın suyu gibi bulandım
Heybe taktım kapı kapı dilendim
Yedi iklim dört köşeyi dolandım
Vallahi görmedim eşin sürmeli (Sakaoğlu, 2004: 445).*

İlgili dörtlükte, güzelin dünyada ondan başka eşi benzeri olmayacağı anlatılmak istenmektedir. Çünkü halk şiirinde bir gelenek olarak güzel, eşi menendi bulunmayan selvi boylu, inci dişli, kömür gözlü bir yârdır. Şairin gönlü gözü ondan başkasını görmez. Daha doğrusu bu göz ve gönül, o'ndan başka her şeye kör ve kapalıdır. Şair, sevdiği için tüm dünyayı dolaşır, dolaşır; ama yine de onun gibisini bulamaz.

Dadaloğlu, yedi iklim dört köşeyi dolaşmış; lakin dünyada adaleti ve doğruluğu bulamamıştır. Karacaoğlan da tıpkı Dadaloğlu gibi yedi iklim, dört köşeyi dolaşmış; ancak güzelinden başka bir güzel; aşkıdan daha yüce bir aşk bulamamıştır. Karacaoğlan'ın güzeli de aşkının sonudur, ondan öte kalbine bir yâr konmaz. Artık Karacaoğlan'ın evveli ve ahiri o aşk olmuştur.

*Başına sokulmuş gülü lâlesi
Yaktı beni kaşlarının karası
El göçüp kendi burada kalası
Dağlarında melil kalan güçücek (Sakaoğlu, 2004: 470).*

Sevgilinin kaşlarının karası bir kor misali âştığın gönlünü yakar. Şair yabancıların göçüp gitmesini, dağlarda süzülen taze bir çiçek misali sadece o'nun yani sevgilinin kalmasını ister. Burada da dolaylı yoldan bir göç sezilmektedir. Diğer göçlerin aksine şair, burada diğer kişilerin göç etmesini isteyerek sevgilisiyle başbaşa kalıp ele güne karşı yârine söyleyemediklerini söylemek yani derdini dökmek için uygun ortam hazırlamak gayretindedir.

*Eller göçün çekti bense göçmedim
Yâr elinden dolu bâde içmedim
Bilmem hata ettim kusur işledim
Cahilim kıymatın bilmedim felek (Sakaoğlu, 2004: 471).*

İlgili dörtlükte yâr elinden dolu içmeyen âşık, ellerin göç etmesine rağmen göç edemediğini dile getirir. Oysaki sevdiğinin elinden bir kadeh dolusu içmesi, göçe meyil verecektir. Şair göç etmeyişini cahilliğine vurur, bu yüzden feleğe dert yanar.

*Seyyah oldum gezdim gurbet elleri
Kâr etti bağrıma yeter ayrılık*

*Söyleyeyim başa gelen hâlları
Ölümden çok çektim beter ayrılık*

*Şu aşkın ataşsı sönmüyor serde
Ah çeker ağlarım gezdiğim yerde
Ben burda kalmışım dost gurbet elde
Beni elden ele atar ayrılık (Sakaoğlu, 2004: 473).*

Karacaoğlan, gurbet diyarlarına seyyah olup göç eder. Göç; sevgiliden, yurttan, dosttan ayrılma nedenidir. Ayrılık insanın kalbine dokunur, insanı incitir. Ayrılık ölüm acısından bile daha ağırdır çoğu zaman. Bir gelenek bağlamında Allah'ın emri olarak bilinen ölüm karşısında sonsuz bir kabullenme varken; gurbet yani ayrılık, çok acı bir mefhum olarak şiirlerde kendine yer bulmuştur. Ölüm ve ayrılık acısında ayrılık, daha ağır basmıştır. Ayrılık dostu dostundan ayırır, dost bilmez ellere yâr eder. Şair bu dörtlükte göç edişin arkasında bıraktıklarını hüznü bir dille ifade etmiştir.

*Gurbette ömrüm geçecek
Bir daracık yerim de yok
Oturup derdim dökecek
Bir münâsib yârim de yok (Sakaoğlu, 2004: 473).*

Ozan, yabancı ellere göç eder; gurbete ömrünü verir. Kaçınılmaz bir son olan gurbette ne yatacak yer ne de derdine derman olacak bir eş bulacaktır. Çünkü Karacaoğlan'ın yeri yurdu yoktur ve gönlü, sevgiliden dolayı kimsesizdir. Bu derdini de dökecek biri olmadığından içinde bulunduğu çaresiz durumu dile getirmiştir.

*Irganayım ala beşik içinde
Görüneyim güzellerin göçünde
Kamalaklı kara ardıç içinde
Kırmızı önlüklü yâr ister gönül (Sakaoğlu, 2004: 482).*

Şair kendisini bir ağacın içinde üşümüş, yalnız kalmış bir keklige benzetmektedir. Güzellerin göçünde görünmek istemesi de bu yüzdendir. Çünkü Karacaoğlan, gönlüne göre kırmızı önlüklü bir yâr bulmak ister.

Renk ve sayı simgeçiliği konusunda araştırmalar Bayram Durbilmez'in tespitlerine göre, kırmızının "heyecan, cesaret, mücadele, koruyuculuk, tehlike, yenilenme, hayatta kalma, hayat verme, kudret, hâkimiyet/ savaş, ergenlik, kağanlık, sonsuzluk, mutluluk, murat, güneş/ ışık anlamları vardır." (Durbilmez, 2017: 68). Kırmızı rengi divan şiirinde de sıkça kullanılır. Hükümdar otağı, kanın ve bayrağın rengi kırmızıdır. Şarabın sıcaklığı kırmızı ile hissettirilmiştir. Kırmızı, güzele en çok yakışan renktir. Sevgilinin dudakları ve yanakları kırmızıdır. Sevgilinin kıyafetleri kırmızı renkli olduğu için aşığın dikkatini çeker. Yunus Emre, gelinliğe kırmızı rengini yakıştırır. Karacaoğlan ise sevgilinin önlüğünü kırmızı renkli

olmasını ister. Çünkü kırmızı rengi güzeli cazibeli ve alımlı kılar. Kırmızı, güzeli seçmek için bir sebeptir.

*Döndüm dolaştım ben gurbet elleri
Dünyaya çıkmağa yol bulamadım
Bahçalarda gördüm birçok gülleri
Sevdiğime benzer gül bulamadım* (Sakaoğlu, 2004: 483-484).

Karacaoğlan, gurbet ellere göç etmeyi ahirete göç etmeye benzetmektedir. Gurbet eller, ölüm kadar uzak ve bir o kadar da yakındadır. Gurbete düşen yurdunu özler; fakat geri dönüşü zor olan bir yola girmiştir artık. Gurbet ellerde çok gezip ve birçok güzel gören âşık, yine de sevdiğinin eşsiz güzelliğini hiçbir güzel ile kıyas edememektedir.

*Eller yaylasına göçtüğü zaman
Bülbül gülden ben yârimden ayrıldım
Dilim söyler amma gözlerim ağlar
Bülbül gülden ben yârimden ayrıldım* (Sakaoğlu, 2004: 486).

Söz konusu dörtlükte, yârdan ayrı kalma eylemi, bülbülün gülden ayrılmasına ve ellerin yaylaya göçtüğü zamana bağlanmıştır. Gül, bülbülün kokladığı ve misafir olup ruhunu doyurduğu bir çiçektir. Âşığın yârinin kokusu gül gibi kokar, âşığın ruhunu donatır ve onu, cezbe hâline sokarak kendisinden geçirir. Aşk acısı çeken –ki bu durumdan da son derece hoşnut olan- âşık, tıpkı bülbül gibi kendisi de yârimden ayrıldığı için kanlı gözyaşları akıtır.

*Gittim gurbet ele geri gelinmez
Kim ölüp de kim kaldığı bilinmez
Ölsem gurbet elde gözüm yumulmaz
Anam atam bir ağlarım yok benim* (Sakaoğlu, 2004: 499).

Şiirde ozanın geri dönüşü olmayan gurbet ele düştüğü görülmektedir. Gurbet, uzak bir yer ve yoldur. Oradan haber de gelmez. Halk şiirinde âşıklar, gurbetteki sevdiklerine kimi zaman kuşlar kimi zaman rüzgâr kimi zaman da mektup ile selam gönderir. Ama o, bu uzak diyarlardan hiçbir zaman haber alamaz. Gurbette kimi kimsesi olmayan olamayan her insanda olduğu gibi âşığın da en büyük korkusu yalnız ölmektir. Çünkü halk kültüründe bir alkış olan “Allah kimsenin ölüsünü yalnız bırakmasın.” inancı, halk şiirinde ve Karacaoğlan’da kendisini derinden hissettirmektedir. Çünkü ölen bir insan için aile, ahbap, eş-dost tarafından yapılan son görev çok önemlidir. Gurbette olan âşık, göç ettiği gurbette ölüsünün kimsesiz kalmasının korku ve endişesi içerisindedir.

*Karac’oğlan der ki konanlar göçmez
Bu ayrılık bizlen arasın açmaz
Bir kötü gönlüm var güzelden geçmez
Ne güzele doymaz gözüm var benim* (Sakaoğlu, 2004: 500).

Konup da göçülemeyen tek yer ölümdür. Ölümden gayrı dönülmeyecek hiçbir yol yoktur. Ölüm, reel bağlamda âşğın sevdiğinden ayrılma sebebidir. Fakat şair, ölümün dahi sevdiği ile arasına giremeyeceğini ve ölümün aslında bir ayrılık sebebi olamayacağını dile getirir. Şair, yârinden ayrı kalsa da gönül kapısının kapanmayacağını, gözleri birçok güzel görse de gönlünün sahibinin o eşi menendi bulunmayan güzelde olduğunu ifade eder.

*Hey ağalar bir onulmaz derdim var
Olur olmaz yere açamıyorum
Bir yâr için çıktım gurbet ellere
Terk edip silaya geçemiyorum (Sakaoğlu, 2004: 510).*

Karacaoğlan, derde derman olacak kişilere seslenerek dermanı olmayan bir derdinin olduğunu dile getirir. Ozan, yâr için gurbet ellere çıkmıştır. Bu gurbet kimi zaman yâri aramak kimi zaman da iç sıkıntılardan kurtulmak için yapılan “tebdil-i mekân”dır. Şiirde, yâri aramak için gurbete çıkan âşğın, yeni yurdunu görünce sılasından vazgeçtiği ve silaya dönmek istemediği anlaşılmaktadır. Sevdiğini almadan yurduna dönmek istemez. Âşık, sevdiği ile yurdu arasında kalmış, çaresiz derde düşmüştür. Bu yüzden hâlden anlamaz kişilere derdini dökmemektedir.

*Erciyes’te yağın karlar
Seher ile göçen eller
Zamânede Elif derler
Bir güçücek gelin gördüm (Sakaoğlu, 2004: 513).*

Ozan, Erciyes’te kar yağmaya başladığında artık yaylada durulacak zamanın kalmadığını ve bu yüzden seher vaktinde göçün başladığını anlatır. Yine bu göç eyleminin birinde Elif adında, zarif bir gelin gördüğünü dile getirir. Genelde yaylada, dağ başında ve bilhassa pınar başında görülen güzeller, bu kez göç ederken görülmüştür.

*Karac’oğlan der ki kondum göçülmez
Acıdır ecel şerbeti içilmez
Üç derdim var birbirinden seçilmez
Bir ayrılık bir yoksulluk bir ölüm (Sakaoğlu, 2004: 514).*

Karacaoğlan, burada bizzat kendisinden bahsetmektedir. Ecel şerbetinin yani ölümün acı olduğunu belirtir; ancak bunun kaçınılmaz bir son olduğunu da çok iyi bilir. Şiirde Karacaoğlan’ın hayatında “ayrılık, yoksulluk ve ölüm” gibi biri, diğerini aratmayacak üç derdinin var olduğu anlaşılmaktadır.

*Niçin böyle melil melil gezersin
Şâd u hurrem olup gül kömür gözlüm
Arzu eder gönlümün gurbet elleri
İşte gidiyorum kal kömür gözlüm (Sakaoğlu, 2004: 515).*

Ozan burada kendi gönlüne seslenir. Gönlünün avare olmuş bir biçimde melil melil gezmesinin nedenini bilmesine rağmen bilmez gibi davranır. Daha önce de belirtildiği gibi göç, farklı nedenlerle yapılır. Buradaki göç, sevdiğini memnun etmek adına yapılan bir eylemdir. Çoğu zaman sevgilinin ardından sıra terk edilerek yapılan göç olgusu, burada farklı bir yapı arz etmektedir. Şiirde göç, “bağıra taş basıp” sevgiliden uzakta onun aşkı ile yanıp tutuşma amacıyla yapılır. Göç edilen bu yerde kimi kimsesi olmayan âşığın tek duası, sevgilisinin mutlu olması ve hayatına rahat bir biçimde devam etmesidir.

*Yaz gelip de beş ayları doğunca
Akar boz bulanık selinden sakın
Gurbet elde kimse bilmez ahvalın
Sen dur vatanında elinden sakın* (Sakaoğlu, 2004: 534).

Beş aylar tabiri, mısralarda anlamı güçlendirmektedir. Karaer, (t.y: 77) Türkmen takviminde mevsimlerin adları bildiğimizden farklı olduğunu ifade eder. Yaz için “yay”, bahar karşılığı için de “yaz” terimi kullanılmaktadır. Yine bu takvime göre yediye ayları, beşe ayları, üçe ayları ve bire ayları vardır. Karaer’e göre, Beş ayları “Nisan ve Mayıs” aylarına tekabül eder. Karacaoğlan’ın gurbet elde başına bir iş geldiğinde durumunu, hâlini, hatırını soracak kimsesi yoktur. Şair gurbet elde, etrafındaki kişilerin ahvalini bilmediğinden yakınıdır. Çünkü gurbette, kişinin etrafında birileri olsa da yalnızdır. Gurbetçilere her zaman misafir gözüyle bakıldığı için onların derdi ve ahvalleriyle hemhâl olunmaz. Bu duruma maruz kalan âşik, içsel durumunu dile getirirken mümkün merteye sıladan göç edilmemesini tavsiye eder.

*Bir yiğit sıladan gitmeli olsa
Acısı yüreğinden gitmez silanın
Eğlenip gurbette mekân bağlasa
Hayali gözünden gitmez silanın* (Sakaoğlu, 2004: 536).

Gurbette olan gurbetçinin hâliyet-i ruhaniyetinde doğup büyüdüğü, özlediği en önemli yer, sıladır. Sıla, bir insanın çocukluğudur, geçmişidir, acısıdır, sevincidir, toprağıdır, babasıdır, dostudur, yâridir. Yani sıla, onun geçmişinde iz bırakan her şeydir, vazgeçemediği tek şeydir vesselam. Karacaoğlan, gurbet ellere göçse de sıla acısının yüreğinden bir an bile olsun çıkmadığını, her an yüreğinin sıla hasreti ile yandığını ve gözlerinde sıla hayali ile yaşamaya devam edeceğini vurgular.

*Benim ahdim ak geline kalmaya
Çeke çeke bir derd ile ölmeye
Gurbet elden şu kocası gelmeye
Daha derdim az diyessin ak gelin* (Sakaoğlu, 2004: 548).

Söz konusu dörtlükte bir ahd, yani sözün verildiği görülmektedir. Onun bu ahdi, ak geline kalmak için verilmiştir. Ama ne çare ki ak gelin, evli olan bir kişidir. Bu durumu bir

dert olarak gören âşığın duası, sevdiğinin bu dertten kurtulmasına yöneliktir. Aslında bu duanın alt yapısında bir de beddua vardır. Âşık, yüreğinin yangını ile sevgilinin eşi olan çirkin adamın ölmesini diler. Böylelikle sevgilinin kendisine kalacağı ve bir dertten kurtulacağına inanır. Karacaoğlan söz konusu hâliyet-i ruhaniyetini farklı bir şiirinde ise;

*“Şu dağların yükseğine erseler
Lale sümbül mor menevşe derseler
Bir güzeli bir çirkine verseler
Güzel ağlar çirkin güler bir zaman*

*Yükseğinde olur şahin yuvası
Endim engine Avşar ovası
Kabul olur güzellerin duası
Haktan sevdiğini diler bir zaman*

*Vara vara vardık Alma Deresi
Uzak kaldı nazlı yârin arası
Artıyor dinmiyor gönül yarası
Mevla'm dermanını salar bir zaman”* sözleri ile dile getirmiştir.

*Güzelsiz yaylaya konup göçülmez
Kelle kesmek ile kanlar saçılmaz* (Sakaoğlu, 2004: 555).

Karacaoğlan'a ait olan şiirin bu beytinde ise göçme eyleminin nedeni sevgiliye bağlanmıştır. O, güzelin yani sevgilinin olamadığı yerlere hiçbir şekilde konup göçmek istemez. Çünkü sevgilinin olmadığı yer, âşık için bir anlam ifade etmez.

*Kömür gözlüm ben bu yerden gidersem
Var bana nisbetle gez uğrun uğrun
Rakib değilim ki aranı bozam
Yadlara düğmeni çöz uğrun uğrun* (Sakaoğlu, 2004: 564).

Ozan bu dörtlükte sevgiliye sitem etmektedir. Sıladan göçüp gittiğinde sevgilinin kendisine nispet yaparcasına gezmesini ister. Bu sitem, daha da ileri götürülerek kendisinin rakip olmadığını ve yad ellere yani yabancılara da gitmek isterse gidebileceğini söyler. Aslında âşık bunları söyleyen ya da söyleyebilecek bir kişi değildir. Ama aşk acısı onu delirtmiştir bir kere. “*Aşk ağlatır, dert söyler.*” mefhumu, burada kendisini içli bir biçimde hissettirmektedir.

*Durnam göç eylemiş düzmüş bir gater
Şahin girmiş arasına çığrışır öter
Müşteri olana telini satar
Yavru şahin heybetinden toz vurup gider* (Sakaoğlu, 2004: 589).

Turnalar, Anadolu'nun hemen hemen her mecrasında bereketin, mutluluğun, refahın habercisi olarak görülür. Vefanın, sadakatin, saflığın, sabrın, özgürlüğün ve onurun simgesi olarak da algılanılmaktadır. Türkülerde sılaya selam ve haber götüreren bir dost olarak anılan turnalar, ilgili dörtlükte olduğu gibi göç eylemini gerçekleştirmiştir. İlâveten buradaki söz konusu turna, aslında sevgilinin de bizzat kendisidir. Sevgilinin sıla gibi bir endişesi yoktur. Onun göç edip gittiği her yer âşıkların en önemli durağı yanı asıl sılasıdır. Şiirde göç eden sevgilinin, etrafındaki kişiler yani rakipler, şahin olarak tasavvur edilmiştir. Turna, âşığı haricindeki her şey ile alakadar olur. Önemsemediği tek şey peşinden perişan bir biçimde göç eden âşığıdır. O sevgili öyle bir güzeldir ki etrafındaki yeni yetme güzeller bile ona hayrandır.

*Ben de çıkayım da dağlar başına
Dayanamam toprağına taşına
Beni kınayanın gelsin başına
Bana sıla da bir gurbet el de bir* (Sakaoğlu, 2004: 603).

Karacaoğlan, aşkının hasret ve özleminden dolayı içine kapanmış ve yalnızlaşmıştır. Dağlar başını kendine yer eyleyen âşığın daha önce de belirtildiği gibi sıla anlayışı farklıdır. Onun için asıl sıla, sevgilinin yanı olması hasebiyle âşık için gurbet de sıla da birdir.

*Gel gönül gurbete gitme
Ya gelinir ya gelinmez
Her güzele meyil verme
Ya sevilir ya sevilmez* (Sakaoğlu, 2004: 649).

Şiirde Karacaoğlan, laf dinlemeyen söz anlamayan deli gönlüne seslenir. Çünkü göç eden her ne kadar beden gibi görülsede temel yapıda ruhun bizzat kendisidir. Acıyı, özlemi, hasreti çeken beden değil; ruhtur. Çalışmanın sonunda verilen bu dörtlükte, gönül maceralarının en inceliklerine kadar hissettiğimiz Karacaoğlan, hayattan alması gereken her türlü dersi almıştır. O, her güzele gönül verilmeyeceğinin bilincine ve olgunluğuna varmıştır. Ömrü gurbette, geçen veya geçecek olan âşıklara bir tavsiyede bulunarak her güzele gönül vermenin tehlikeli olduğu, gurbete gidenin geri dönmemesinin de müphem olduğu için göç ve sevmeye eyleminin acılarıyla ve hasretle sonuçlanacağını ifade etmiştir.

Sonuç

Göç, aşağı yukarı tüm toplumları etkileyen insanlık tarihiyle özdeş; insanlık tarihinin tüm dönemlerinde var olan ve bugün de varlığını devam ettiren bir sosyal faaliyettir. Göç genel anlamda, insanların bir yerleşim biriminden bir diğerine yönelerek gerçekleştirdiği yer değiştirme eylemi olarak bilinmektedir. Tarihsel süreç içinde insanlar, ekonomik, sosyal, siyasi ve doğal nedenlerden ötürü farklı göç türlerini deneyimlemişlerdir. Farklı toplumsal, ekonomik ve siyasi koşullar sonucu biçimlenen göç hareketleri, aynı zamanda toplumların sosyo-kültürel, ekonomik ve mekânsal yapısını biçimlendiren önemli olgulardan biri olarak folklor, sosyoloji, antropoloji vb. literatürde de yerini alarak kendisini birçok alanda olduğu

gibi edebî ürünlerde de göstermiştir. Söz konusu olgu, Karacaoğlan'dan önce, Karacaoğlan devri ve günümüze kadar halk şiirinde yoğun bir biçimde yer alarak karşımıza çıkmıştır.

17.yüzyıl Âşık Edebiyatı'nın önemli temsilcilerinden biri olan Karacaoğlan, konar göçer yaşam tarzının üyesi olan bir kişiliktir. Sosyo-kültürel bağlamda göç olgusuna maruz kalan âşık, bu durumu icra ettiği eserlerine sirayet ettirmiştir. Anadolu'nun dört farklı coğrafyasına ve hatta Suriye; Hama, Hums ve Halep'e kadar giden Karacaoğlan, gezip gördüğü yerlerin tecrübe ve görgülerine de şiirlerinde yer vermiştir. Onun şiirlerinde göç, kimi zaman bir sebep kimi zaman ise bir sonuçtur. Halk şiirinin büyük bir bölümünde olduğu gibi Karacaoğlan'ın şiirlerinde de “sıla ve gurbet” kavramları her ne kadar tezat gibi görünse de aslında birbirini tamamlayan yapılarıdır. Çünkü halk şiirinde âşığın iki ana vatanı vardır. Bunlardan birisi doğum yeri olan yer iken diğeri de sevgilinin yanı olan vatandır. Karacaoğlan'ın şiirlerinde göç, çoğu zaman sevgilinin ardına yapılırken kimi zaman da sevgilinin isteği veya yaptıklarından dolayı farklı diyarlara doğru yapıldığı görülmektedir. Kısacası, “Göç” Türk halkının vazgeçilmezlerinden biridir. Göç, insanın alıştığı yerlerden uzaklarda bir umut arayışıdır. Daha kolay ve rahata kavuşma uğruna sevdiklerini terk etmesidir. Göçün neden olduğu gurbet, gariplik duygusu ve yalnızlık, halk şiirimizin temel bir konusu olarak; halk şairlerimizin gönül tellerini titretmiş ve bir iç sızısı olarak onların şiirlerine sinmiş, hayatlarının olmazsa olmazı olmuştur.

Kaynakça

- Arı, Bülent (2006). “Karacaoğlan'ın Şiirlerinde Sevgilinin Giyim Kuşamı”, *Türk Kültürü ve Hacı Bektaş Veli Dergisi, Sayı 13/38*, Ankara: s. 93-107.
- Arı, Bülent (2016). *Bir Deste Karacaoğlan-Karacaoğlan Makaleleri*, İskenderun: Color Ofset Matbaacılık.
- Çelik, Ali (2008). *Türk Halk Şiiri Antolojisi*, İstanbul: Timaş Yayınları.
- Dural, A. Baran&Zeyrekli, Sedef (2006). “Göç Sorunu ve Gecekondu Nüfusun İktidara Yürüyüşü”, *Çağdaş Yerel Yönetimler* c. 15/4, Ankara: TODAİE, s. 5-14.
- Durbilmez, Bayram (2007). “Renk Adına Bağlı Mahlaslar ve Karacaoğlan Mahlaslı Halk Şairleri”, *Doğumunun 400. Yılında Uluslararası Karacaoğlan Sempozyumu*, (Hzl. Kudret Ünal), Tarsus: s. 30-44.
- Durbilmez, Bayram (2017). *Türk Dünyası Kültürü-1*, İstanbul: Ötüken Yayınları.
- Ergin, Muharrem (1991). *Orhun Abideleri*, İstanbul: Boğaziçi Yayınları,
- Karaer, Mustafa Necat (Tarihsiz). *Karacaoğlan 1001 Temel Eser*, Tercüman Gazetesi.
- Kaygalak, Sevilay (2001).Yeni Kentsel Yoksulluk, Göç ve Yoksulluğun Mekânsal Yoğunlaşması, *Praksis* (2), s. 124–172.
- Keleş, Ruşen (1998). *Kent bilim Terimleri Sözlüğü*, Ankara: İmge Kitabevi.
- Kocaman, Tuncer (2008). *Türkiye'de İç Göçler ve Göç Edenlerin Nitelikleri*, Ankara: Başbakanlık Devlet Planlama Teşkilatı.
- Makal, Tahir Kutsi (1977). *Karacaoğlan*, İstanbul: Toker Yayınları.
- Ögel, Bahaeddin (1998). *Türk Kültür Tarihine Giriş I*, Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları.
- Özer, İnan (2004). *Kentleşme, Kentleşme ve Kentsel Değişme*, Bursa: Ekin Kitabevi.
- Sakaoğlu, Saim (2004). *Karaca Oğlan*, Ankara: Akçağ Yayınları.

Türkçe Sözlük (2011). Ankara: TDK Yayınları.

Yardımcı, Mehmet (2014). *Yaşamları ve Sanatları ve Şiirlerinin Yorumlarıyla Âşıklarımız Halk Şiiri Tahlilleri*, İzmir: Kanyılmaz Matbaacılık.